

СПІВПРАЦЯ УЧИТЕЛЯ ТА АСИСТЕНТА УЧИТЕЛЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Божена Харків,
здобувачка першого (балакавського) рівня вищої освіти
хіміко-біологічного факультету,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: bozehaharkiv1591@gmail.com

Науковий керівник: **Ірина Шульга,**
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: ira.shulha@tnpu.edu.ua

Сьогодні впровадження інклюзивної освіти в Україні стрімко зростає, що актуалізує питання забезпечення ефективної взаємодії між учителем та асистентом учителя. Від злагодженості співпраці педагогів залежить не лише якість освітнього процесу, але й створення безпечного інклюзивного середовища, у якому комфортно кожній дитині. Водночас злагоджена командна взаємодія між учителем і його асистентом є ключовою умовою для реалізації індивідуального підходу та підтримки учнів з особливими освітніми потребами, що є метою інклюзивної освіти загалом.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що вчені (Т. Власова, Л. Іванова, С. Кальченко, Ю. Найда, Н. Софій, О. Шевченко, М. Шеремет) підкреслюють важливість співпраці між педагогами, іншими фахівцями та батьками в контексті інклюзивної освіти, а також визначають форми взаємодії вчителя й асистента вчителя під час впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Попри це актуальним залишається вивчення особливостей розподілу ролей між учителем і асистентом учителя, що дасть змогу визначити функціональні

обов'язки кожного з фахівців і налагодити ефективну взаємодію у процесі спільної роботи. Метою нашої наукової розвідки є аналіз ролей вчителя та його асистента в інклюзивному освітньому середовищі, а також визначення умов забезпечення ефективної взаємодії між педагогами.

Науковці підкреслюють, що успішне впровадження інклюзії в закладах освіти вимагає не лише фізичної присутності дітей з особливими освітніми потребами в класі, а й активної взаємодії між педагогами. У цьому випадку увага акцентується на необхідності спільного планування, взаєморозуміння та взаємодії між учителем і асистентом учителя задля створення сприятливого освітнього середовища [6].

Наголосимо, що вчитель і його асистент мають працювати як єдиний злагоджений механізм, їхньою основною метою є забезпечення різностороннього розвитку дітей з особливими освітніми потребами [2, с. 92].

Співпраця вчителя та асистента вчителя включає в себе такі складові:

- взаєморозуміння учасників навчального процесу;
- взаємозалежність;
- чіткий розподіл обов'язків та їх розуміння;
- вміння знаходити компроміс у суперечних питаннях.

На нашу думку, доцільно проаналізувати функціональні обов'язки та ролі вчителя й асистента вчителя, що дасть змогу окреслити сфери їхньої відповідальності, забезпечити ефективну командну роботу в інклюзивному класі та запобігти виникненню конфліктних ситуацій.

В освітньому процесі важливу роль відіграє вчитель, який організовує та координує навчальну діяльність учнів, сприяючи створенню сприятливого освітнього середовища. Ефективність навчання значною мірою залежить від професіоналізму, педагогічної майстерності вчителя, а також його здатності до співпраці з учнями, батьками та іншими учасниками освітнього процесу. Основними обов'язками вчителя є

планування та адаптація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, здібностей і навчальних стилів кожного учня, зокрема учнів з особливими освітніми потребами. У тісній взаємодії з асистентом вчителя, який виконує роль помічника, учитель забезпечує реалізацію інклюзивної освіти та ефективну організацію інклюзивного освітнього середовища [3, с. 230].

Водночас асистент вчителя має інші обов'язки, які сприяють якісному та ефективному навчанню дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах, зокрема це:

- підтримка під час навчання: допомагає учням з особливими освітніми потребами під час виконання навчальних завдань, адаптує навчальний матеріал відповідно до можливостей учнів;
- комунікація: допомагає вчителю формуванню комунікативних навичок учнів з особливими освітніми потребами та сприяє їхній соціалізації;
- співпраця з батьками: комунікує з батьками дітей задля обміну інформацією щодо особливостей навчання та поведінки дитини, а також надає певні рекомендації [1, с. 16].

Однією з форм ефективної взаємодії обох педагогів під час уроку є практика спільного викладання, яка слугує результативною моделлю організації освітнього процесу в інклюзивних класах.

Сьогодні існують різні моделі співпраці вчителя та асистента вчителя під час уроку, що дозволяє обрати найбільш ефективну та зручну форму взаємодії відповідно до потреб учнів і специфіки класу. Серед таких моделей виділяють:

- *Модель спільного викладання (co-teaching)*, яка передбачає партнерську роботу вчителя та асистента вчителя. Вони діють на рівних умовах: асистент може проводити частину уроку або виконувати з учнями окремі навчальні завдання.
- *Модель допоміжного викладання (supportive teaching)*, що передбачає індивідуальну або групову роботу асистента з учнями з

особливими освітніми потребами під час уроку. У цьому випадку асистент доповнює пояснення вчителя, допомагає з виконанням завдань, підтримує учня в навчальному процесі.

- *Модель спостереження і підтримки (monitoring model)*, коли асистент вчителя спостерігає за процесом навчання учнів з особливими освітніми потребами, фіксує їхні успіхи та труднощі, виявляє потреби і ділиться результатами спостережень із вчителем задля подальшого вдосконалення навчальних підходів.

Застосування тієї чи іншої моделі залежить від специфіки освітнього процесу, рівня підготовки учнів, їхніх індивідуальних потреб та особливостей розвитку [5, с. 161].

Враховуючи зазначене вище виокремимо умови ефективної та злагодженої роботи між учителем та асистентом вчителя:

- чіткий розподіл обов'язків між вчителем та його асистентом, що допоможе уникнути дублювання обов'язків та ситуацій з невизначеністю в діях;
- планування та обговорення, що передбачає спільне обговорення плану уроку, адаптацію чи модифікацію навчальних матеріалів з урахуванням потреб кожного учня;
- підвищення кваліфікації обох педагогів через відвідування тренінгів, курсові, конференцій тощо, тематика яких стосується інклюзивної освіти та роботи з учнями з особливими освітніми потребами;
- злагоджена комунікація між учителем та асистентом вчителя, яка базується на довірі, відкритості та взаємопідтримці [4, с. 42].

Таким чином, співпраця вчителя та асистента вчителя є важливим фактором успішного впровадження інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти, що дозволяє створити інклюзивне середовище та забезпечити ефективне навчання, виховання і соціалізацію кожної дитини, враховуючи її можливості та потреби.

Список використаної літератури:

1. Буйняк М. Г. Теоретичні засади партнерської взаємодії фахівців в інклюзивному навчанні. *Inclusion and Diversity*. 2024. Вип. 3. С. 15–19.
2. Смеречак Л., Хемич Н. Особливості співпраці вчителя та асистента вчителя. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. №190. С. 90–93.
3. Панчук Б. Б. Роль асистента вчителя в інклюзивному класі: український та зарубіжний досвід. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018. Т. 1, № 7. С. 228–232.
4. Баранець Я. Визначальні аспекти діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2017. Вип. 13. С.38–46.
5. Хома Т., Агоста Д. Моделі співпраці вчителя та асистента вчителя у класах з інклюзивним навчанням. *Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти: збірник тез доповідей I Науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю*. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2022. С. 160–163.
6. Софій, Н. З., Найда, Ю. М. Педагогічна співпраця як чинник успішної інклюзивної освіти. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018. №3. С. 130–134.